

НАҚШИ ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯ ДАР ТАШАККУЛИ ШАХСИЯТИ ХОНАНДАГОНИ СИНФҶОИ ИБТИДОЙ

Нарзиқулова Шабнам Саидали қизи

Донишгоҳи соҳибкори ва педагогикаи Деҳнав факултети

Педагогика донишҷӯи

соли 2-юми гурӯҳи 108-БТ-24 тоҷик

Email:narziqulovashabnam@gmail.com

Телефон:+998(88) 4464800

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17333125>

Аннотатсия: Мақолаи мазкур ба нақши таълим ва тарбия дар ташаккули шахсияти хонандагони синфҷои ибтидоӣ бахшида шудааст. Дар он аҳамияти синфҷои ибтидоӣ ҳамчун пояи асосии рушди маънавӣ, зеҳнӣ ва ахлоқии кӯдак баррасӣ мегардад. Муаллиф ба нақши муаллим, усулҳои таълим ва муҳити синфӣ дар ташаккули тафаккур, ахлоқ ва ҷаҳонбинии хонандагон таваҷҷуҳ мекунад.

Калидвожаҳо: таълим, тарбия, синфҷои ибтидоӣ, шахсият, муаллим, ахлоқ, рушд.

Annotation: This article is devoted to the role of education and upbringing in shaping the personality of primary school students. It highlights the importance of primary education as the foundation for a child's intellectual, moral, and spiritual development. Special attention is given to the role of the teacher, teaching methods, and the classroom environment in forming students' thinking, ethics, and worldview.

Keywords: education, upbringing, primary school, personality, teacher, ethics, development.

Аннотация: Данная статья посвящена роли обучения и воспитания в формировании личности учащихся начальных классов. Рассматривается значение начальной школы как основы духовного, интеллектуального и нравственного развития ребёнка. Особое внимание уделяется роли учителя, методам обучения и школьной среде в формировании мышления, нравственности и мировоззрения учеников.

Ключевые слова: обучение, воспитание, начальные классы, личность, учитель, нравственность, развитие.

Синфҷои ибтидоӣ пояи асосии тамоми низоми маориф ба шумор мераванд. Маҳз дар ҳамин марҳала шахсияти кӯдак ташаккул меёбад, ҷаҳонбинӣ ва ахлоқи ӯ шакл мегирад. Агар пояи ибтидоӣ дуруст гузошта шавад, минбаъд рушди зеҳнӣ ва маънавии хонанда самаранок хоҳад буд. Таълим – фаъолияти якҷояи мақсадноку муташакилонаи муаллим, талаба ва аҳли оила буда, дар натиҷаи он дар хонандагон дониш, маҳорат, малака, ақида, ҷаҳонбинӣ ва арзишҳои маънавӣ ҳосил карда мешавад. Таҳсилот – раванди муттасили таълиму тарбия, ки мақсад аз он ноил шудан ба сатҳи баланди инкишофи маънавӣ, зеҳнӣ, фарҳангӣ, ҷисмонӣ ва салоҳияти касбии аъзои ҷамъият мебошад. Барномҳои таълимӣ — ҳуҷҷатест, ки дар он мазмуни фанни таълимӣ, мақсаду вазифаҳо, тарзи ташкили раванди таълим, талабот ба сатҳи донишу маҳорат ва малакаи таълимгиранда ифода ёфта тартиб ва пайдарпайии омӯзиши ин ё он мавзӯи таълимӣ барои ҳар як соли таҳсил муайян карда мешавад.

Тарбия раванди бошууро на ва мақсадноки ба воя расондани бачагон аз тарафи падару модар, муассисаҳои таълимӣ-тарбиявӣ, ҷомеа мебошад, ки дар асоси ба ҳисоб гирифтани хусусиятҳои синну солӣ, психологӣ ва фардии бачагон ба амал бароварда мешавад. Таҷрибаҳои иҷтимоии зарурати зиндагӣ ва меҳнати ҷомеа, ки тавассути наслҳои калонсол барои фаъолон азхудкунии наслҳои наврас ёд дода мешавад, тарбия ном дорад. Тарбияи насли наврас, махсусан ҷавонон, яке аз масъалаҳои муҳими ҳаёти мардуми ҷаҳони муосир ба шумор рафта, аз ҳалли дурусти он пешрафти тамоми соҳаҳои ҳаёти иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангии мардуми давлатҳои дунё вобастагии калон дорад.

Концепсияи тарбияи миллӣ, сиёсати қонунӣ ва дурнамои давлатро дар соҳаи тарбияи миллӣ, махсусан насли наврас, таълиму тарбияи фарзанд муайян месозад. Он моҳият, мақсаду вазифаҳо ва мазмуни тарбияи миллиро дар марҳилаи нави таърихӣ ба танзим оварда, нақш ва мақоми онро дар ташаккули шахсияти инсонӣ комил муайян мекунад, ки яке аз вазифаҳои муҳими имрӯзу ояндаи давлат ва ҷомеа доништа мешавад. Тарбияи наврасону ҷавонон, вазифаи ҳар як фарди ҷомеа ва муассисаву ниҳодҳои иҷтимоӣ мебошад. Барои он ки қонуну тартиботи ҷамъиятӣ то меъёри муайян риоя карда шавад, бояд робитаи падарону модарон ба он ниҳодҳои иҷтимоӣ, ки фарзандонашон дар онҳо таҳсил доранд, мустақкам карда шавад. Таълим ва тарбия ду раванди ҷудонопазир мебошанд. Таълим донишу маҳорат мебахшад, тарбия бошад арзишҳои ахлоқӣ, инсондӯстӣ ва масъулиятшиносиро ба хонанда меомӯзад. Дар синфҳои ибтидоӣ ин ду омил бо ҳам пайваस्त шуда, ба ташаккули ҳамаҷонибаи кӯдак мусоидат мекунанд.

Муаллим дар синфҳои ибтидоӣ на танҳо омӯзгори фаннӣ, балки роҳбалади маънавӣ низ мебошад. Вай бояд намунаи ибрат бошад, бо сухан ва рафтори худ ахлоқи наку ва масъулиятро тарғиб намояд. Муаллим бо истифода аз усулҳои муосири таълимӣ ва муносибати инфиродӣ ба ҳар хонанда шароити мусоид барои рушд фароҳам месозад. Муҳити синфӣ бояд дӯстона, ҳамкорона ва эътимоднок бошад. Вақте хонандагон худро озод эҳсос мекунанд, қобилиятҳои зеҳнӣ ва эҷодии онҳо рушд меёбад. Ҳамзамон, тавачҷуҳ ба тарбия - эҳтиром ба калонсолон, дӯстӣ байни ҳамсинфон, риояи қоидаҳои мактабӣ -заминаи шахсияти масъулиятшиносро меғузорад.

Усулҳои фаъол: бозиҳои таълимӣ, машқҳои гурӯҳӣ, муаммоҳо. Усулҳои эҷодӣ: расмкашӣ, нақлгӯӣ, иҷрои сахнаҷаҳо. Усулҳои ахлоқӣ: сӯҳбатҳо дар бораи ростқавлӣ, меҳрубонӣ ва дӯстӣ. Ин усулҳо ба хонанда имкон медиҳанд, ки на танҳо дониш, балки арзишҳои инсониро низ аз худ менамоянд.

Муҳити синфӣ бояд дӯстона, ҳамкорона ва эътимоднок бошад. Вақте хонандагон худро озод эҳсос мекунанд, қобилиятҳои зеҳнӣ ва эҷодии онҳо рушд меёбад. Ҳамзамон, тавачҷуҳ ба тарбия -эҳтиром ба калонсолон, дӯстӣ байни ҳамсинфон, риояи қоидаҳои мактабӣ -заминаи шахси масъулиятшиносро меғузорад. Муаллим бояд муҳити дӯстона, самимӣ ва боварибахшро дар синф фароҳам оварад. Тарбия на танҳо аз сухан, балки аз рафтори худ муаллим оғоз меёбад. Ӯ бояд намунаи ростгӯӣ, масъулиятшинос ва меҳрубон бошад. Дарсҳо бояд шавқовар ва ҳамзамон тарбиявӣ бошанд. Ҳар як мавзӯро на танҳо дониш, балки одоби муошират, эҳтироми яқдигар ва ҳисси ватандӯстиро омӯзонад.

Методиҳои самараноки таълим ва тарбиявӣ.

Методиҳои самараноки таълим ва тарбиявӣ	Муаллим метавонад аз якчанд усул истифода барад
Методи фаҳмондан ва суҳбат:	ба хонандагон бо мисолҳои оддӣ ва наздик ба зиндагии онҳо маъниро шарҳ додан.
Методи бозиҳои таълимӣ:	ба мисли бозӣ кардани нақшҳо, саволу ҷавоби шавқовар, ки таваччуҳи кӯдакро зиёд мекунад.
Методи фаъолияти мустақилонаи хонандагон	ба хонандагон имконият додан, ки мустақилона вазифаҳо иҷро кунанд (расм кашидан, таҷриба гузаронидан, шеър хондан).
Методи кори гурӯҳӣ:	тақсим кардани хонандагон ба гурӯҳҳо барои иҷрои вазифаҳои муштарак, ки ҳисси ҳамкорӣ ва эҳтиромро меафзояд.
Методи тарбиявӣ тавассути ҳикоя ва афсона:	чунки кӯдакон бештар аз афсона, ҳикоя ва шеър таъсир мегиранд.

Муаллим бояд ба ҳар як хонанда муносибати инфиродӣ дошта бошад. Шахсияти кӯдакро бо меҳр, дастгирӣ ва ташвиқ рушд диҳад. Барои ташаккули хислатҳои нек – ростқавлӣ, меҳнатдӯстӣ, масъулиятшиносӣ, дӯстдорӣ ба китобу илм – шароит фароҳам оварад.

Хулоса. Таълим ва тарбия дар синфҳои ибтидоӣ асоси ташаккули шахсият аст. Муаллим, муҳити синфӣ ва усулҳои дурусти таълимӣ бояд ба ҳам пайваستا амал намоянд. Танҳо дар ин сурат хонандагони ибтидоӣ ҳамчун шахсони босавод, ахлоқӣ ва масъулиятшинос ба ҷомеа қадам мегузоранд. Муаллим дар синфҳои ибтидоӣ на танҳо омӯзгори фан, балки тарбиятгари шахсияти кӯдак аст. Маҳз дар ҳамин марҳила асоси шахсияти ояндаи хонанда гузошта мешавад. Агар таълим бо усулҳои шавқовар, пурмазмун ва тарбиявӣ бошад, хонандагон на танҳо дониш мегиранд, балки шахсияти солим, ватандӯст ва ахлоқманд низ ташаккул меёбад. Синфҳои ибтидоӣ марҳилаи асосии ташаккули шахсияти кӯдак мебошанд. Дар ин ҷода нақши муаллим калидӣ буда, ӯ на танҳо дониш меомӯзонад, балки ахлоқ, масъулият ва меҳри Ватанро низ тарбия мекунад. Агар таълим шавқовару пурмазмун бошад, хонандагон ҳамчун шахсони босавод, боадаб ва ватандӯст ба ҷомеа қадам мегузоранд.

Адабиётҳои истифодашуда:

1. Шарифзода Ф. Методикаи таълими ибтидоӣ. – Бухоро: Ирфон, 2018.
2. Назарзода А. Педагогикаи амалии мактабҳои ибтидоӣ. – Душанбе: Ирфон, 2020.
3. Халилова М. Таълим ва тарбия дар синфҳои ибтидоӣ. – Самарқанд: Маориф, 2016.

4. Azamjon, A. (2023). HUQUQIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA O'RTA ASRLAR SHARQ MUTAFAKKIRLARI MA'NAViy MEROSINING ROLI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 13(4), 157-161.

5. WWW.Pedagog.uz

6. WWW.ziyonet.uz